Mediere versus instanţa de judecată

Petronela STOGRIN
Mediator, formator în mediere, Roman, România
petronela.stogrin@yahoo.com

***Rezumat*:** *Conflictele reprezintă o provocare, la orice vârstă şi în orice domeniu al vieţii. Conflictele nu lasă neatins niciun colţişor al vieţii noastre. Avem controverse cu cei dragi, cu prietenii, cu rudele şi colegii de muncă. Suntem martorii conflictelor din filme, din ziare, din reviste şi de pe internet. Participăm la războaie pe care ni le-am dorit sau nu. Fie că ne place sau nu, trăim într-o lume înţesată de conflicte. Nu atât conflictul este de fapt problema, cât felul în care îl percepem şi îl gestionăm. Rezolvarea conflictelor reprezintă una dintre marile provocări ale umanităţii, în condiţiile în care violenţa şi neînţelegerile sunt, acum, întâlnite încă de la vârste fragede, iar ringul de box pare că s-a mutat în şcoli şi în licee* [1]. *După anul 2006, când a fost adoptată Legea nr. 192 privind medierea şi organizarea profesiei de mediator, această modalitate de soluţionare pe cale amiabilă a conflictelor, utilizată în toate ţările civilizate, a început să prindă contur şi în România*.

***Cuvinte cheie*:** *conflict; mediere; mediator; instanţa de judecată; avantajele medierii*;

Introducere

Medierea, aşa cum a fost legiferată în România, prin Legea 192/2006, reprezintă o metodă de soluţionare a conflictelor, pe cale amabilă, cu ajutorul unei terţe persoane, specializate, în calitate de mediator, în condiţii de neutralitate, imparţialitate, confidenţialitate şi având liberul consimţământ al părţilor [2].

În ultimii ani, sistemul judiciar român a suferit importante transformări, reuşind astfel să îşi definească rolul, alături de celelalte puteri ale statului. Reforma în justiţie, încununată cu succes de adoptarea noilor coduri, încearcă să vină în folosul cetăţenilor, în general, şi a justiţiabililor, în special. În Strategia pentru dezvoltarea justiţiei ca serviciu public 2010-2014, a fost inclus ca obiectiv şi consolidarea instituţiei medierii, ca metodă alternativă de soluţionare a conflictelor, la instanţa de judecată. Un prim factor, ce a determinat stabilirea acestui obiectiv, a fost: degrevarea instanţelor judecătoreşti, integrarea europeană, dar şi importanţa folosirii acestei proceduri amiabile.

Pe de altă parte, introducerea medierii şi asigurarea unei bune funcţionări a acesteia, a reprezentat o cerinţă obligatorie, cuprinsă în cadrul procesului de aderare la Uniunea Europeană. Acest lucru a însemnat transpunerea, în legislaţia naţională, a prevederilor Directivei nr. 2008/52/CE, a Parlamentului European şi a Consiliului, privind anumite aspecte referitoare la medierea în cauzele civile şi comerciale. Simultan trebuia asigurată şi aplicarea acestor prevederi.

În plan intern, Ministerul Justiţiei urmăreşte valorificarea propriilor competenţe, în promovarea valorilor medierii şi în încurajarea funcţionării instituţiei, convinşi fiind că este în beneficiul nostru, al tuturor, o societate în care cetăţenii învaţă să dialogheze, să-şi soluţioneze în comun disputele, şi să devină, din adversari, parteneri.

Ministerul Justiţiei a răspuns pozitiv propunerilor formulate de mediatori, şi a preluat, în proiectul Legii pentru accelerarea soluţionării proceselor, câteva prevederi, menite să facă cunoscute avantajele medierii părţilor aflate în dispute, deja judiciare, şi să le încurajeze a apela la dialog [3].

I. Scurt istoric al Legii medierii

Legea nr. 192/2006 pivind medierea şi organizarea profesiei de mediator, a fost publicată în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 441 din 22.05.2006. Ulterior, legea a suferit numeroase modificări, prin legi, ordonanţe sau ordonanţe de urgenţă ale Guvernului. Cronologic, actele modificatoare sunt: Legea nr. 370/2009, prin care s-a prevăzut, la art. 6 din lege, că: "*Organele judiciare şi arbitrale, precum şi alte autorităţi cu atribuţii jurisdicţionale, informează părţile asupra posibilităţii şi a avantajelor folosirii procedurii medierii, şi le îndrumă să recurgă la această cale, pentru soluţionarea conflictelor dintre ele*"; O.G. nr. 13/2010; Legea nr. 202/2010 – cunoscută şi sub denumirea de Legea micii reforme; Legea nr. 76/2012; Legea nr. 115/2012; O.U.G nr. 90/2012; O.U.G nr. 4/2013; Legea nr. 214/2013 şi O.U.G nr. 80/2013.

Ţinând cont de faptul că, mijloacele tradiţionale de soluţionare a conflictelor au devenit insuficiente şi greu de parcurs, de faptul că, instanţele sunt sufocate de numărul mare de dosare, a căror soluţionare finală se poate prelungi pe durata unor ani de zile, iar pronunţarea unor sentinţe poate duce, de cele mai multe ori, la agravarea conflictelor dintre părţi şi nicidecum la aplanarea acestora, se impune aplicarea unor soluţii concrete, alternative la justiţie, pentru reducerea costurilor pe care le presupune un proces în derulare. Mai mult decât atât, şi mai mult decât oricând, este necesar a se răspunde şi nevoii ce reclamă "o altfel de dreptate" [4].

La final de an 2013, putem spune că au trecut deja 7 ani de la adoptarea Legii nr. 192/2006 privind medierea. Cu toate acestea şi cu toate că, modificările legislative aduse legii în discuţie, au rolul de a promova această metodă alternativă de soluţionare a disputelor, justiţiabilii, cei care ajung la un proces în instanţă, cunosc foarte puţine detalii despre avantajele acestei proceduri.

II. Despre şedinţa de informare cu privire la avantajele medierii

Odată cu intrarea în vigoare a noului Cod de procedură civilă, medierea a luat avânt, ţinând cont de faptul că în legea medierii a fost introdus un nou articol - 60 [5], potrivit căruia, într-o serie de litigii, părţile, sub sancţiunea inadmisibilităţii cererii de chemare în judecată, trebuie să parcurgă, în prealabil, o şedinţă de informare, gratuită, privind procedura şi avantajele medierii.

Potrivit prevederilor articolului menţionat, ***litigiile în care este obligatorie parcurgerea acestei etape***, prealabile unui proces, - şedinţa de informare cu privire la avantajele şi procedura medierii -, sunt:

a) în domeniul protecţiei consumatorului;

b) în materia dreptului familiei (continuarea căsătoriei, partajul de bunuri comune, exerciţiul drepturilor părinteşti, stabilirea domiciliului copiilor, contribuţia părinţilor la întreţinerea copiilor, orice alte neînţelegeri care apar în raporturile dintre soţi cu privire la drepturi de care ei pot dispune potrivit legii);

c) în domeniul litigiilor privind posesia, grănituirea, strămutarea de hotare, precum şi în orice alte litigii care privesc raporturile de vecinătate;

d) în domeniul răspunderii profesionale;

e) în litigii de muncă izvorâte din încheierea, executarea şi încetarea contractelor individuale de muncă;

f) în litigiile civile, a căror valoare este sub 50.000 lei;

După şedinţa de informare, în funcţie de capacitatea mediatorului de a le capta atenţia şi încrederea, părţile vor decide, dacă vor urma medierea sau dacă merg în instanţă. După parcurgerea acestei etape, mediatorul va elibera părţilor, fie un proces verbal (dacă nu sunt toate părţile prezente), fie un certificat de informare, prin care informează instanţa cu privire la faptul că părţile au parcurs procedura de informare şi menţionează decizia acestora de a soluţiona sau nu litigiul prin mediere [5].

Scopul şedinţei de informare, este acela ca părţile să afle detalii despre principiile medierii, să cunoască drepturile de care beneficiază în cadrul procedurii medierii, dar cel mai important aspect este cunoaşterea şi înţelegerea avantajelor medierii. Pentru a decide, de ce e mai bine să aleagă medierea, ca şi procedură de soluţionare a conflictului, părţile implicate trebuie să fie informate corect despre avantajele acestei proceduri. Mediatorul trebuie să se asigure că părţile au înţeles despre ce este vorba, pentru ca apoi, în baza principiului autodeterminării, acestea să decidă ce este mai bine pentru ele.

III. Avantajele medierii

1. În primul rând, *persoanele care aleg medierea, ca metodă alternativă de soluţionare a conflictelor, se numesc părţi şi nu reclamant sau pârât, aşa cum se întâmplă în instanţa de judecată*. Documentul prin care este chemată o parte la mediere, poartă denumirea de invitaţie şi nu de citaţie, ca în instanţă, partea fiind invitată şi nu citată. Dacă partea nu se poate prezenta la mediere, la data şi ora stabilită în invitaţie, întâlnirea va putea fi reprogramată, cu acceptul tuturor părţilor implicate în conflict.

2. *Părţile pot alege mediatorul la care să apeleze pentru medierea conflictului*. Mediatorul poate fi ales de pe tabloul mediatorilor autorizaţi [6], afişat pe site-ul Consiliului de Mediere, de pe tabloul afişat la instanţele de judecată sau poate fi recomandat. Nu acelaşi lucru se întâmplă în instanţa de judecată, unde părţile litigante nu pot alege judecătorul care să le soluţioneze procesul, dosarul fiind distribuit aleatoriu, de un program special conceput.

3. *Părţile, de comun acord cu mediatorul, stabilesc data şi ora la care va avea loc şedinţa de mediere*. Şedinţele de mediere pot fi fixate şi de pe o zi pe alta. În instanţă, termenele de judecată sunt impuse, sunt numeroase, fixate la distanţe lungi de timp între ele, şi nu pot fi negociate cu judecătorul de caz.

4. *Pentru şedinţa de mediere nu există limită de timp*. Părţile, împreună cu mediatorul, stabilesc cât timp vor petrece pentru soluţionarea cazului, iar dacă se impune, timpul alocat poate fi prelungit cu acceptul tuturor părţilor. Mai mult decât atât, părţile pot discuta cu mediatorul în şedinţă comună, dar şi în şedinţe separate. Mediatorul este un canal natural de comunicare, la nevoie, între părţi, este persoana care mijloceşte înţelegerea dintre părţile adverse şi le sprijină în demersurile lor oficiale, pentru rezolvarea paşnică a conflictului, ele fiind singurele care cunosc în amănunt conflictul, aspect ce, din păcate, nu întotdeauna este luat în seamă, în suficientă măsură, de către instanţele de judecată [7]. În instanţă, de cele mai multe ori, părţile nu sunt lăsate să vorbească, tocmai din lipsa acută de timp a judecătorilor, care intră într-o şedinţă cu câteva zeci de dosare. În mediere, părţile sunt încurajate să discute, mediatorul facilitând comunicarea dintre părţi. Acest lucru are la bază o regulă străveche de drept "Audiatur alter pares" ("Ascultă şi cealaltă parte"). Când oamenii întâmpină dificultăţi în ascultare, adesea nu e din cauză că nu ştiu să

asculte, ci, în mod paradoxal, din cauză că nu ştiu să se exprime. Sentimentele neexprimate pot sista capacitatea de a asculta. De ce se întâmpă acest lucru? Pentru că o bună capacitate de ascultare, necesită o curiozitate deschisă şi onestă faţă de cealaltă persoană şi, totodată, o disponibilitate şi o capacitate de a rămâne concentrat asupra acelei persoane. Emoţiile ascunse ne fac să ne îndreptăm atenţia asupra noastră. În loc să ne întrebăm: "Ce vrea să spună cealaltă persoană?", şi să zicem: "Dă-mi timp să învăţ mai multe", în mintea noastră se derulează o casetă care este blocată la tiparul propriilor sentimente: "Sunt atât de supărată pe el!", "Simt că, pur şi simplu, nu-i pasă de mine", "Mă simt atât de vulnerabilă în acest moment". E greu să fim atenţi la celălalt, atunci când ne simţim ignoraţi, chiar dacă motivul este că am ales să nu ne împărtăşim sentimentele. Capacitatea noastră de a asculta creşte semnificativ, odată cu exprimarea propriilor sentimente [8]. În mediere, dialogul între părţi este încurajat de către mediator. În instanţă, însă, persoanele vorbesc doar atunci când li se dă cuvântul de către judecător.

5. *Medierea este o procedură confidenţială*. Tot ceea ce se discută în cadrul acestei proceduri rămâne strict confidenţial, în baza clauzei de confidenţialitate, cuprinsă în contractul de mediere, încheiat între mediator şi părţi, şi în baza acordului de confidenţialitate semnat de celelalte persoane care iau parte la mediere. Procesul clasic din sala de judecată se desfăşoară în şedinţă publică, declaraţiile părţilor în faţa judecătorului fiind auzite de toţi cei prezenţi. La mediere participă doar persoanele în conflict şi, eventual, avocaţi ai acestora sau alte persoane care le însoţesc, dar numai dacă sunt agreate de părţile în conflict.

6. *Sala în care se desfăşoară şedinţa de mediere, este întotdeauna mai discretă şi mai primitoare, faţă de sala de judecată*. Şedinţa de judecată este dominată de formalism, cei prezenţi sunt obligaţi să respecte anumite regului de procedură, în caz contrar putând fi sancţionaţi.

7. *În cadrul medierii, soluţia la care se ajunge aparţine părţilor*. Mediatorul nu poate impune nimic părţilor, ele aleg soluţia pe care o consideră reciproc avantajoasă. Mediatorul nu judecă părţile şi nu dă verdicte. În instanţă, însă, judecătorul este cel care decide pentru părţi, soluţia este practic impusă părţilor de către un complet de judecată. Sub aspectul soluţionării neunitare a cauzelor, medierea rezolvă această problemă, bazat pe principiul că soluţia este cea pe care o agreează părţile, de comun acord şi în deplin consens, şi nu cea pe care ţi-o indică o terţă persoană - numită judecător sau arbitru [9]. Soluţia adoptată în cadrul proceduri medierii este dată de părţi, prin acordul de voinţă deplin al acestora, dându-se astfel dovadă, de către acestea, de maturitate în gândire şi de înţelegerea faptului că soluţionarea unor conflicte, în timp real, poate salva multe relaţii (de familie sau comerciale), şi poate aplana şi dezescalada conflicte. În mediere, ambele părţi trebuie să câştige, nu există un învingător şi un învins, părţile discută de pe aceleaşi poziţii. În instanţă, însă, va exista întotdeauna un reclamant şi un pârât, unul care câştigă şi unul care pierde. Prin mediere, se sting conflictele existente şi se preîntâmpină apariţia altor neînţelegeri. Mediatorul este interesat de împăcarea părţilor şi insistă într-o comunicare bazată pe respect. La finalul unui proces, însă, comunicarea dintre părţi dispare, fiind înlocuită de o stare conflictuală şi mai accentuată, deoarece, spre deosebire de mediere, unde părţile aplică principiul câştig - câştig (win - win), în instanţă vor exista întotdeauna învinşi şi învingători. Judecătorul este interesat de aplicarea corectă a legii, de a face dreptate. În cadrul unui proces părţile se acuză în permanenţă, reciproc, fie personal, fie prin avocaţi sau alte persoane împuternicite. Un avocat este obligat, prin codul deontologic, să reprezinte doar interesele unei singure părţi şi să lupte alături de aceasta în instanţe, încercând să arunce povara responsabilităţii stării conflictuale doar pe umerii părţii adverse. În acest timp, mediatorul este practic un fel de avocat al tuturor celor implicaţi în

conflict, care în loc de a lupta, pentru a stabili părţile de vină, comunică cu părţile, pentru a stabili aportul fiecăreia la rezolvarea conflictului pe cale amiabilă [10].

8. Un alt avantaj al medierii, este acela că *acordul de mediere, documentul final al unei medieri reuşite, este redactat rapid, chiar în ziua în care părţile ajung la o soluţie reciproc avantajoasă*. În instanţă, după decizia luată de completul de judecată, durează câteva luni în care va fi redactată hotărârea cuprinzând sentinţa dată de judecător, după care va fi expediată părţilor în proces.

9. Nu în ultimul rând, ar trebui amintite *costurile reduse ale medierii, în comparaţie cu clasicul proces în instanţă*. În general, onorariul mediatorului este negociat şi plătit, în mod echitabil, de către părţi, deoarece toate părţile urmăresc identificarea unei soluţii reciproc avantajoase. În instanţă, reclamantul va achita, la început, taxa de timbru stabilită, eventual va angaja un avocat, iar dacă se va impune, va achita şi costurile unei eventuale expertize în cauză. La final, dacă va câştiga, va vedea ce cheltuieli va putea recupera. Nu mai vorbim aici de stresul acumulat în timpul unui proces, care poate dura câţiva ani buni, dacă părţile apelează la toate căile de atac permise de procedură. Raportat la procedura medierii, O.U.G. nr. 80/2013 a adus importante reglementări. Mai exact, la art. 11, se precizează faptul că, în cazul în care o înţelegere rezultă din acordul de mediere, taxa de timbru datorată se reduce la jumătate.

În ansamblu, medierea nu prezintă avantaje doar pentru persoanele care au un conflict.

Soluţionarea cât mai multor conflicte prin mediere, degrevează instanţele de judecată, creşte calitatea actului de justiţie, datorită faptului că judecătorii intră în şedinţă cu un număr mai mic de dosare, şi reduce costurile activităţii instanţelor judecătoreşti, importante sume de bani putând fi redirecţionate în alte scopuri în cadrul instanţelor.

Pentru avocaţi, soluţionarea cauzelor prin mediere înseamnă clienţi care câştigă, deci clienţi mulţumiţi. În procedura medierii, avocaţii pot solicita onorarii la fel ca în instanţă, sau chiar mai mari, justificate prin reducerea timpului de soluţionare a conflictelor, asistarea şi consilierea clienţilor în cadrul procedurii, modul confortabil şi elegant de desfăşurare a şedinţelor de mediere. Mai mult decât atât, avocatul nu mai este obligat să redacteze acte în regim de urgenţă, deoarece în mediere nu există termene procedurale stricte. În plus, avocatul nu mai are timpi morţi în instanţa de judecată, alergând de la o sală la alta, putând astfel folosi timpul pentru pregătirea dosarelor din instanţă. Cel mai important avantaj pentru avocaţi este că, datorită succeselor rapide şi a costurilor reduse, clienţii mulţumiţi vor aduce noi clienţi.

Concluzii

Ţinând cont de faptul că, în toate ţările civilizate, medierea este preferată de justiţiabili instanţei de judecată, tocmai datorită multiplelor avantaje prezentate mai sus, putem privi cu optimism impactul viitor al medierii în Romania. Important este ca mediul juridic autohton, să aibă deschiderea necesară şi să încurajeze această modalitate alternativă, de soluţionare a conflictelor pe cale amiabilă. Medierea are nevoie de timp şi de rezultate, pentru a se impune şi la noi.

Pentru a impune medierea, trebuie să răstorni mentalităţile ierarhiei judiciare, ale grefierilor, magistraţilor, experţilor şi avocaţilor. Trebuie să deranjezi, să impui, să creezi, să organizezi, să insufli, să găseşti mediatori, să-i formezi, să-i mobilizezi, să-i controlezi, să-i evaluezi, să-i păstrezi pe cei mai buni, să-i îndepărtezi pe cei care nu corespund standardelor, să perseverezi, să continui fără să te împiedice ostilitatea, în ciuda neîncrederii din jur, în ciuda reticenţelor [11].

Un studiu recent, efectuat în cadrul a 126 companii de top din SUA, de către Institutul Internaţional pentru Prevenirea şi Soluţionarea Conflictului, a reliefat faptul că, aproximativ 98% din cazurile pe care le-au avut acestea, au fost soluţionate înainte de a se ajunge în instanţă, fiind evident faptul că aceste companii preferă să îşi soluţioneze conflictele pe cale amiabilă. În SUA, vorbim deja despre o ***cultură a medierii***, în care o companie care are un litigiu, nu se gândeşte sub nicio formă, prima dată, la a acţiona în instanţă partea adversă, până nu încearcă, în prealabil, să soluţioneze disputa prin mediere.

Pornind de la certitudinea că medierea este un succes în SUA, şi că majoritatea litigiilor se soluţionează înainte de a se ajunge în sala de judecată, putem privi cu optimism impactul viitor al medierii în România. Important este ca mediul juridic autohton, să aibă deschiderea necesară şi să încurajeze această modalitate de soluţionare a conflictelor pe cale amiabilă. Medierea are nevoie de timp şi de rezultate, pentru a se impune şi la noi. Primii paşi au avut loc, însă nu trebuie să cădem în capcana raportării rezultatelor ce se vor obţine la noi, la cele care se realizează în prezent în SUA. Decalajul dintre sistemul de drept românesc şi cel american este considerabil.

Implementarea în sistemul juridic românesc a medierii nu este uşoară, însă avem toate premisele obţinerii, în timp, a unor rezultate şi a unei schimbări obligatorii de mentalitate [12].

Având astfel de exemple, în timp, vom dobîndi şi noi o cultură a medierii, şi sperăm că cei ce vor avea un conflict vor înlocui, treptat, apelativul "Ne vedem în instanţă!", cu "Ne vedem la mediator!".

Referinţe:

[1] Lee Raffel, Urăsc Conflictele, Editura Trei, p. 12;
[2] Legea 192/2006 privind medierea şi organizarea profesiei de mediator;
[3] Cătălin Predoiu, fost ministru al Justiţiei, Revista Medierea nr. 3-4 /2010, Editura Universitară, p. 11;
[4] Fl. A. Baias, V. Belegante, Medierea – un alt fel de a face justiţie, Revista de Drept Comercial, nr. 7-8/2002, p. 67;
[5] Fănuţa Lişman, Medierea în procesul civil, Editura Universitară, p. 130;
[6] www.cmediere.ro
[7] Mihaiu Şanţa, Florin Şanţa, Împăcarea prin mediere, Editura Universitas XXI, p. 123;
[8] Douglas Stone, Bruce Patton, Sheila Heen, Comunicarea defectuoasă, Editura Curtea Veche, p. 126;
[9] Alina Gorghiu, Nicolae Bogdan, Codruţ Stănescu, Manuela Sîrbu, Mihai Munteanu, Ion Dedu, Medierea - oxigen pentu afaceri, Editura Universul Juridic, p. 136;
[10] Dorin Bulgaru Iliescu, Importanţa comunicării în mediere, Editura Sympoesium, p. 114;
[11] Beatrice Brenneur, Stresul şi suferinţa la locul de muncă, Un judecător mărturiseşte, Editura C. H. Beck, p. XV;
[12] Şustac Daniel Zeno, Medierea în SUA; www.medierea.ro